

VERSENYTANÁCS

Vj/074/2008/025.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa a Dr. Sz. K. ügyvéd (Réciczka White & Case Ügyvédi Iroda) által képviselt **E.ON Tiszántúli Áramhálózati Zrt.** (a 2009. január 21-iki névváltozást megelőzően E.On Tiszántúli Áramszolgáltató Zrt.) (Debrecen) eljárás alá vont vállalkozás ellen gazdasági erőfölénnyel való visszaélés miatt indult megismételt eljárásban megtartott tárgyaláson meghozta az alábbi

h a t á r o z a t o t.

A Versenytanács megállapítja, hogy az E.On Tiszántúli Áramhálózati Zrt gazdasági erőfölénnyel való visszaélést valósított meg, amikor 2001. év során az önkormányzatoknak nyújtott közvilágítási célú szolgáltatás keretében a hosszú távú áramvásárlási szerződések önkormányzatok általi megszüntetéséhez indokolatlanul hátrányos jogkövetkezményeket kapcsolt.

A Versenytanács kötelezi az E.On Tiszántúli Áramhálózati Zrt-t 45.000.000 Ft (negyvenötmillió) bírság megfizetésére, amelyet a határozat kézhezvételétől számított 30 napon belül a Gazdasági Versenyhivatal 10032000-01037557 számú bírságbevételi számla javára köteles megfizetni.

A határozat felülvizsgálatát a kézhezvételtől számított 30 napon belül a Fővárosi Bíróságnak címzett, de a Versenytanácsnál benyújtható vagy ajánlott küldeményként postára adott keresettel lehet kérni.

I n d o k o l á s

I.

Az eljárás előzményei és megindítása

1. A Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) 2008. május 20-án indított versenyfelügyeleti eljárást az E.On Tiszántúli Áramszolgáltató Zrt. (a továbbiakban: TITÁSZ, vagy eljárás alá vont) ellen a közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződések több évre szóló megkötése miatt. Az eljárás alapját a Versenytanács a Vj-175/2001/51. számú határozata (a továbbiakban: alaphatározat) és az ezzel szemben megindult bírósági felülvizsgálat során a Fővárosi Ítéltábla által hozott 2.Kf.27.329/2007/5. számú ítélet (a továbbiakban ítélet) képezi. Az ítélet – elfogadva a TITÁSZ azon hivatkozását, hogy az alaphatározat nem indokolta kellően a Versenytanács döntését – a hosszú távú szerződések, valamint az arányos bírság szankció megállapítása tekintetében a GVH-t új eljárásra kötelezte.

2. A 2002. szeptember 17-én meghozott alaphatározat megállapította¹, hogy a TITÁSZ visszaélt erőfölényes helyzetével, amikor – többek között – olyan hosszú távú teljes körű közvilágítás szolgáltatási szerződéseket kötött egyes önkormányzatokkal, amely szerződésekkel megakadályozta, de legalábbis korlátozta az önkormányzatokat abban, hogy mástól is vásárolhassanak közvilágítási célra villamos energiát. Ezen, valamint további két jogsértőnek tekintett piaci magatartás miatt a Versenytanács 65.000.000,- Ft bírság megfizetésére kötelezte a TITÁSZ-t.
3. Ítéletében a Fővárosi Ítéltábla megállapította, hogy a tényállást helyesen rögzítette a Versenytanács és az elsőfokú bíróság. Az ítélet szerint a másodfokú bíróság általában véve egyetértett a Versenytanácsnak a hosszú távú szerződésekkel kapcsolatos megállapításaival, de kifogásolta, hogy ezeket általánosságban megfogalmazott érvekkel támasztotta alá a Versenytanács, amit az Ítéltábla nem tartott elegendőnek a határozati megállapítások jogszerűségének igazolására. Álláspontja szerint a döntésből nem olvasható ki, hogy mely önkormányzatokkal kötött szerződésekben és mely alternatív szolgáltatók kapcsán valósult meg a kifogásolt diszkrimináció, e körben mely tények nyertek értékelést. A Fővárosi Ítéltábla hiányolta annak bemutatását, hogy mely szerződésekben merült fel jogsértő „röghöz kötés”, és – az egyes szerződésekre lebontva – miért értékelte a magatartást a döntésnek megfelelően a Versenytanács. A fentiekre tekintettel az alaphatározat érintett részét a Fővárosi Ítéltábla hatályon kívül helyezte, valamint a bírság szankció tekintetében a megismételt eljárás eredményétől függően arányos bírság alkalmazását írta elő (amennyiben a bírság kiszabása továbbra is indokolt). Mivel az alperes általánosan kifejtett jogi álláspontjával a másodfokú bíróság egyetértett, és úgy látta, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján a tényállás kiegészítése, pontosítása lehetséges, az alperest új eljárásra kötelezte azzal, hogy a tényállás kiegészítésén túl a döntését is részletesen indokolni köteles az alperes (ítélet 7-8. oldal).
4. A megismételt versenyfelügyeleti eljárás
 - a) csak a bírság megállapítása tekintetében vonatkozik a TITÁSZ magatartásának azon részére, amelynek értékelése tekintetében a Fővárosi Ítéltábla egyetértett a Versenytanáccsal (a közvilágítás korszerűsítés kivitelezéséhez való hozzájárulás), illetve
 - b) egyáltalán nem terjed ki azokra a magatartásokra, amelyeket
 - a Fővárosi Ítéltábla nem talált jogsértőnek (adatközlés), továbbá
 - az eljárás alá vont Vj-175/2001. számú versenyfelügyeleti eljárás lezárását követően a közvilágítási piacon tanúsított.
5. Jelen eljárás tárgya a múltban (azaz a Vj-175/2001. számú versenyfelügyeleti eljárás kapcsán irányadó időszakban) megtörtént események értékelése, amelyre tekintettel a határozat alapvetően a vizsgált piaci magatartás idején hatályos szabályozási és gazdasági környezetet tükrözi. Mivel az ügyben a Fővárosi Ítéltábla elfogadta a Versenytanács alaphatározatában rögzített tényállást, valamint az érintett piacok és a gazdasági erőfölény megállapításának helyességét, ezért jelen határozat jelentős

¹ A Vj-175/2001. sz. határozat rendelkező része: „A Versenytanács megállapítja, hogy a TITÁSZ visszaélt erőfölényes helyzetével, amikor

- a közvilágítás korszerűsítési terv elkészítéséhez szükséges adatok kiadását egyéb, a korszerűsítés kivitelezéséhez, megvalósításához kötődő kérdéstől tette függővé,
- a közvilágítás korszerűsítés kivitelezéséhez csak akkor járult hozzá, ha a Közvil Rt. megvásárolja tőle a leszerelésre kerülő lámpatesteket,
- egyes önkormányzatokkal olyan hosszú távú teljes körű közvilágítás szolgáltatási szerződéseket kötött, amely szerződésekkel megakadályozza, de legalábbis korlátozza az önkormányzatokat abban, hogy feljogosított fogyasztóként mástól is vásárolhassanak közvilágítási célra villamos energiát.”

mértékben támaszkodik az alaphatározatban foglaltakra, de nem kívánja minden esetben idézni az alaphatározatnak a megismételt eljárásban is releváns pontjait.

II.

Az eljárás alá vont vállalkozás tevékenysége

6. A TITÁSZ – az E.On csoport tagjaként – egyike volt a hat magyar áramszolgáltató (majd későbbi nevén villamos energia közüzemi szolgáltató) vállalkozásnak. Ellátási területe Magyarország területének nagyjából egyötödét alkotta. E területen a vizsgált magatartással érintett időszakban ellátási kötelezettséggel és kizárólagos szolgáltatási joggal rendelkezett villamos energia szolgáltatására. Legfontosabb tevékenységei: villamos energia beszerzése, szállítása, értékesítése, illetve az üzemirányítás, a hálózat fejlesztése, karbantartása, a mérési feladatok, ellenőrzések elvégzése.
7. A jelen eljárás előzményét képező Vj-175/2001-es eljárás idején a TITÁSZ az akkor általa elektromos árammal ellátott 389 településen – 8 település kivételével – minden résztvékenységre kiterjedően maga végezte a települések közvilágítását, amely szolgáltatásból eredő bevétele az akkori árbevételének 3,6%-át adta.

III.

A vizsgált magatartás

8. Az eljárásnak az a tárgya, hogy a TITÁSZ visszaélt-e a gazdasági erőfölényével a közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződések szankciójának meghatározásával.

Közvilágítási piac

9. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. § (4) bekezdése írja elő, hogy a közvilágításról a települési önkormányzatoknak gondoskodniuk kell.
10. A közvilágítás a 2000. év végéig a közüzemi áramszolgáltatóknak kizárólagosan fenntartott tevékenység volt, ennek következtében egyedül a TITÁSZ végezhetette a működési területén az önkormányzatok által igényelt közvilágítás korszerűsítésére vonatkozó munkákat. A TITÁSZ 2000. év végén a közvilágítás korszerűsítésére vonatkozó általános felhívást intézett az önkormányzatokhoz.²
11. A 2001. év elejétől több versenytárs szolgáltató vállalkozás is megjelent új – olcsóbb, korszerűbb – közvilágítási modellt kínálva. Azokon a településeken, ahol nem a TITÁSZ végezte a közvilágítás korszerűsítést, illetve üzemeltetését, a TITÁSZ közvilágítási célú áramszolgáltatóként mindenképpen jelen volt. Ekkortól kerül tehát előtérbe a közvilágítási szolgáltatás szétválaszthatósága részfeladatokra, amelyek: a tervezés, létesítés/kivitelezés az üzemeltetés/karbantartás és a közvilágítási célú áramszolgáltatás.
A közvilágítás más által történő korszerűsítéséhez számos kérdésben szükség volt az áramszolgáltató közreműködésére (pl.: műszaki adatok szolgáltatása, feszültségmentesítés a munkálatok idejére).

² Vj-175/2001/26 sz. jegyzőkönyv

12. A közvilágítás korszerűsítésének területén a versenytársak megjelenése új helyzetet teremtett, és emiatt szét kellett választani a közvilágításra szolgáló eszközöket passzív (lámpatartó oszlopok és a vezetékek) és aktív elemekre (lámpatestek, búrák és csatlakozók). Az előbbieket az áramszolgáltató tulajdonát képezték és a karbantartást is az áramszolgáltató végezte, az utóbbiak viszont az új – azaz a közvilágítás létesítését/kivitelezését, illetve karbantartását/üzemeltetését végző – szolgáltató tulajdonába kerülhettek. A kialakult gyakorlat alapján az áramszolgáltató akkor végzi az aktív elemek karbantartását és üzemeltetését, ha azok a megállapodás alapján a tulajdonába kerülnek. Ellenkező esetben csak a passzív elemek üzemeltetésére vállalkozik.
13. A TITÁSZ működési területén a közvilágítási piac korszerűsítését célzó munkálatok az alábbiak szerint alakultak a vizsgált időszakban (2001-ben). Az ellátási terület 389 településéből
- 107-ben a TITÁSZ végezte el a beruházást,³
 - Az ELMIB Rt. leányvállalata, a Közvil Rt. 4 településen⁴ fejezte be a korszerűsítést.
 - Az Energie-Contracting Engeneering Kft. 4 településen⁵ fejezte be a korszerűsítést.
 - Ezen felül volt néhány olyan önkormányzat, amely saját erőből végezte a korszerűsítési munkákat.⁶
14. Abból, hogy az önkormányzatok már nem csak a „területileg illetékes” áramszolgáltatót bízhatják meg a közvilágítás üzemeltetésével, karbantartásával, korszerűsítésével, hanem országos szinten tevékenykedő alternatív szolgáltatóktól is kérhetnek ajánlatot, arra utalhat, hogy a közvilágítási szolgáltatás szegmenseinek nagyobb részén a vizsgált magatartás idején (2001-ben) országos kiterjedéssel zajlott a verseny. Közvilágítási célra áramot azonban csak a regionális monopol helyzetű áramszolgáltatótól vásárolhattak. Ez utóbbi körülmény, valamint a „területileg illetékes” áramszolgáltatók egymástól is eltérő szerződési gyakorlata ugyanakkor arra utal, hogy az ország szűkebb piacokra szegmentálódik, aszerint, hogy ki az áramszolgáltató.⁷ A versenyviszonyok ugyanis annak ellenére sem kellően homogének, hogy a közvilágításra belépő új szolgáltatók már országosan tevékenykednek. Jelen ügyben ugyanakkor nem szükséges végleges következtetést levonni a piac határait illetően, figyelemmel arra a körülményre is, hogy az áramszolgáltatás piacán és így a közvilágítási célú áramszolgáltatási szegmensben is a vizsgált időszakban az erőfölény minden kétséget kizáróan fennáll.

A villamos energia piac

15. A vizsgált időszakban Magyarországon hat villamos energia közüzemi szolgáltató bírt ellátási kötelezettséggel és kizárólagos szolgáltatási jogosultsággal a saját működési

³ A TITÁSZ a 2001. évihez hasonló intenzitással folytatta a többi településen is a munkát. 2002 április 4-én már 155 településen valósult meg a korszerűsítés (amely a lámpatestek számának arányában 60%-ot jelent). Vj-175/2001/26 sz. jegyzőkönyv

⁴ Tiszavárkony, Tiszaróff, Tiszasüly és Tiszapüspöki és három továbbiiban – köztük Debrecenben - kapott megbízást.

⁵ Kengyel, Tiszajenő, Esztár, és további 15 településen kapott korszerűsítésre szóló megbízást a Tiszántúlon.

⁶ Pl. Újfehértó, Balmazújváros

⁷ A Vj-176/2001. sz. ügyből ismert például az, hogy a Dél-magyarországi Áramszolgáltató Zrt. nem pontosan ugyanolyan eszközökkel törekedett a közvilágítás korszerűsítésére irányuló szerződések megszerzésére, mint a TITÁSZ.

engedélyében meghatározott földrajzi területen. A villamos energia szolgáltatás tekintetében tehát regionális jogi kizárólagossággal rendelkező vállalkozások tevékenykedtek.

16. A 2001-ben hatályos 1994. évi XLVIII. tv. (Vet.) végrehajtására kiadott 34/1995. (IV. 5.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdése szerint az áramszolgáltató a települési önkormányzattal vagy egyéb társasággal egyedi közüzemi szerződést köt. A (2) bekezdés szerint e szerződés tartalmi és szerkezeti követelményeit az áramszolgáltató üzleti szabályzatában köteles meghatározni. A rendelet mellékletét képező Villamos Energia Közüzemi Szabályzat 18. § (3) bekezdése szerint a közvilágításra a közvilágításról szóló külön jogszabály rendelkezései az áramszolgáltató üzletszabályzatának jóváhagyásáig irányadók. A TITÁSZ az eljárás idején rendelkezett jóváhagyott üzletszabályzattal.

A vizsgált időszakban azonban várható volt, hogy a közeli jövőben megnyílik e piac, és a fogyasztók – köztük az önkormányzatok - választási jogot kapnak, hogy kitől szerzik be az áramot.

17. A közvilágítással kapcsolatos részletszabályokat a módosított 11/1985. (XI. 30.) IpM rendelet tartalmazta. Az IpM rendelet mellékletét képezte a közvilágítási célra történő villamosenergia-szolgáltatásról, továbbá a közvilágítás létesítési, rekonstrukciós, fenntartási és üzemben tartási feltételeinek megállapításáról szóló Közvilágítási Szabályzat (továbbiakban KSz.). A közvilágításhoz felhasznált villamos energia vásárlásához a villamos energia árára vonatkozó megállapodáskor a lakossági fogyasztókon kívüli egyéb fogyasztók részére szolgáltatott villamos energia árának megállapításáról szóló 9/1999. (III. 19.) GM rendelet és az azt módosító 48/2000. (XII. 21.) GM rendelet előírásai voltak érvényben az eljárás idején. E rendelet alapján az önkormányzatok a közvilágítás céljára, az áramszolgáltató vállalatától vásárolt villamos energiát teljesítménydíjas, alapdíjas, valamint közvilágítási árszabás szerint vásárolhatták. Az önkormányzatok voltak jogosultak dönteni a számukra kedvezőbb díjszabás kiválasztásáról, bizonyos megkötésekkel

- teljesítménydíjas árszabást csak akkor lehetett alkalmazni, ha 20kW-nál nem kisebb teljesítményt kötött le csúcsidőszakban vagy csúcsidőn kívüli időszakban, legalább 12 hónapi időtartamra,
- az alapdíjas árszabás a beépített teljesítményből számított áramérték után megállapított alapidj és a beépített teljesítménytől függő áramdíj összegét tartalmazza, mely díjszabást azok az önkormányzatok választhatták, amelyek nem lépték túl a 20 kW-os teljesítményt,
- a közvilágítási árszabás magasabb volt, mint a teljesítménydíjas ill. az alapdíjas, azonban a közvilágítási árban már hatóságilag szerepelt a szolgáltató által végzett közvilágítás üzemeltetésének/karbantartásának díja is, tehát ez utóbbi díjszabás alkalmazása során az áramszolgáltató nem számíthatott fel külön üzemeltetési díjat.

A TITÁSZ vizsgált szerződési gyakorlata

18. A hosszú távú áramszolgáltatási szerződésekkel kapcsolatos korábbi eljárásból rendelkezésre álló adatok az alábbiakkal kerülnek kiegészítésre.

Korábbi gyakorlat

19. A vizsgált időszakot megelőzően a TITÁSZ mind a közvilágítás, mind az áramszolgáltatás tekintetében jogszabálynál fogva monopolhelyzetben volt az ellátási területén. A TITÁSZ az önkormányzatok döntő többségével egyetlen szerződést

kötött, amely kiterjedt mind a közvilágítás karbantartására, mind a közvilágítási célú áramszolgáltatásra. A közvilágítási tarifa magában foglalta az áram díját és a közvilágítás üzemeltetésének, karbantartásának az ellenértékét is.⁸

A vizsgált új szerződéses gyakorlat

20. A közvilágítás liberalizációját követő helyzetben a TITÁSZ külön szerződést köt egyfelől a közvilágítási célú áramszolgáltatásra (a szerződés elnevezései: Egyedi villamos energia közüzemi szerződés, áramszolgáltatási szerződés, közüzemi szerződés, vagy Áramszolgáltatási Szerződés esetleg közvilágítási szerződés), másfelől a közvilágítás fenntartására, korszerűsítésére (Vállalkozási Szerződés, üzemeltetési-karbantartási, vagy üzemeltetési szerződés).

Egyedi villamos energia közüzemi szerződések

21. A TITÁSZ a saját működési területén lévő 107 település önkormányzatával, amelyek számára 2001-ben maga végezte el a közvilágítás korszerűsítését, 2001 folyamán Egyedi Villamos Energia Közüzemi Szerződést kötött. E szerződések közül – nyilatkozata szerint⁹ – 5 nem áll rendelkezésére¹⁰, 102 közvilágítási szerződést benyújtott.
22. A mellékletben szereplő, 2001-ben kötött Egyedi Villamos Energia Közüzemi Szerződések csak az elektromos áram szolgáltatásáról szólnak és az üzemeltetés-karbantartás ellenértékét nem tartalmazzák ún. „tisztá” áramdíj megfizetésére kötelezik az önkormányzatokat. A közüzemi szerződések – egy kivétellel¹¹ – határozott időre szólóan jöttek létre, a határozott idejű szerződések esetén pedig – egy kivétellel¹² – 10 éves időtartamra szólnak. A szerződéseknek „A szerződés hatálya” címet viselő IX. pontja szerint: „A felek által 2001. ...-én kötött Együttműködési Megállapodás 1. pontjában körülírt Korszerűsítés műszaki átadás-átvétele napját követő hónap első napjától kezdődő 10 éves határozott ideig áll fenn. A szerződést a felek e határidőn belül nem mondhatják fel.”
23. A 2001-ben alkalmazott 10 éves idejű szerződések jelentősen eltértek a TITÁSZ korábbi gyakorlatától, amikor is a szerződések minden esetben határozatlan időtartamra szóltak, és az önkormányzatoknak felmondási jogot biztosítottak.
24. A megkötött szerződések esetében a díjszabást az önkormányzat választja meg jellemzően a 20 kW-os teljesítményhatár függvényében, amely esetenként eltérően teljesítménydíjas, illetve alapidíjas. A korábbi – jellemzően „közvilágítási árszabású”¹³ – megoldástól ebben is jelentősen eltért a 2001-ben bevezetett gyakorlat.

⁸ A TITÁSZ a 2001. előtti gyakorlata kapcsán azt nyilatkozta, hogy az önkormányzatok jellemzően „közvilágítási árszabású” szerződéseket kötöttek a közvilágítások biztosítására, amely árszabás tartalmazta a villamos energia árát és a közvilágítási eszközök üzemeltetésének és karbantartásának díját is.

⁹ Vj-74/2008/11. sz. irat 1. pont

¹⁰ Az öt nem csatolt szerződés tartalmát a vizsgálat sem tárta fel.

¹¹ Egy önkormányzat esetében – Kunszentmárton – határozatlan időre szól az áramszolgáltatási szerződés. A 2001-ben elsőként, 2001. február 1. napján Kunszentmárton Önkormányzattal megkötött Egyedi Villamos Energia Közüzemi Szerződés – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – még határozatlan időre szólt.

¹² Egy önkormányzat esetében – Derecske – 5 évre szól az áramszolgáltatási szerződés.

¹³ A közvilágítási tarifa magában foglalta az áram díját és a közvilágítás üzemeltetésének, karbantartásának az ellenértékét is.

25. Amikor a TITÁSZ nem az önkormányzattal kötött áramszolgáltatási szerződést, hanem az önkormányzat részére a közvilágítás korszerűsítését végző és az aktív elemek karbantartását ellátó céggel, akkor a közüzemi szerződés 1 év határozott időre szól.

Vállalkozási (üzemeltetési-karbantartási) Szerződések

26. A Vállalkozási Szerződések is 10 éves határozott időre jöttek létre. A Vállalkozási Szerződésben a szolgáltatás terjedelme attól függött, hogy ki végezte el a közvilágítás korszerűsítését. Abban az esetben, ha a korszerűsítést a TITÁSZ végezte, akkor az üzemeltetést-karbantartást is teljes egészében a TITÁSZ látta el, ha a korszerűsítést más vállalkozás végezte, akkor az üzemeltetést-karbantartás megoszlott e vállalkozás és a TITÁSZ között. Azokban a Vállalkozási Szerződésekben, amelyek olyan önkormányzattal jöttek létre, ahol a TITÁSZ végezte a közvilágítási rendszer korszerűsítését az önkormányzat által fizetendő éves díj két részből tevődött össze:
- a felújítás költségeinek egy évre eső hányada (a felújítás költségeit¹⁴ 5, 6, 8, ill. 10 évre elosztva kell megfizetnie az önkormányzatnak) és
 - a tényleges karbantartás éves ellenértéke.

Szerződéses jogkövetkezmények

27. A felek között létrejött Egyedi Közüzemi Szerződések és a Vállalkozási Szerződések tartalmából az ellenértékre vonatkozó és a szerződésszegés következményeivel foglalkozó rendelkezések relevánsak az eljárás szempontjából (ezek valamennyi, a táblázatban felsorolt szerződésben azonosak).
28. Az Egyedi Közüzemi Szerződések „X. Egyéb feltételek” fejezete az alábbi releváns rendelkezést tartalmazza:
- Az alkalmazott díjak a közvilágítás üzemeltetési, karbantartási költségét nem tartalmazzák. Ebből következőleg, csak a TITÁSZ Rt.-vel, vagy harmadik féllel megkötött üzemeltetési – karbantartási szerződés megléte mellett alkalmazhatók a jelen szerződés szerinti díjtételek. Amennyiben a TITÁSZ Rt.-vel kötött üzemeltetési szerződés bármilyen okból hatályát veszti és a Fogyasztó a szerződés megszűnését követő 8 napon belül sem a TITÁSZ Rt.-vel, sem harmadik személlyel nem köt üzemeltetési karbantartási szerződést, jelen szerződést a TITÁSZ Rt. további 8 napon belül egyoldalúan módosíthatja a felek között ... ig hatályban volt közvilágítási szerződés – továbbiakban korábbi szerződés – tartalma szerint az aktuális teljesítmények figyelembevételével. A módosított szerződésben szereplő árszabás ismételt hatálybalépés idején érvényben lévő jogszabályban meghatározott közvilágítási árszabás szerint kerül módosításra. Jogszabályban meghatározott árszabás hiányában a Felek további 8 napon belül kötelesek az árban megállapodni. Amennyiben jelen szerződés a jelen szerződés IX. pontjában megjelölt határozott idő letelte előtt bármely okból megszűnik, ill. a Fogyasztó a jelen szerződésben kikötött teljesítménydíjas árszabást közvilágítási árszabásra módosítja, úgy tudomásul veszi, hogy beállnak a Vállalkozási Szerződés 6.3. pontjában nevesített jogkövetkezmények.”*
29. A Vállalkozási Szerződés 6. „Szerződésszegés és jogkövetkezményei” címet viselő pontjának 6.3. alpontja szerint:
- „A Megrendelő tudomásul veszi, hogy a szerződésnek az 5. pontban foglalt határozott idő¹⁵ letelte előtti bármely okból történő megszűnése esetén – kivéve a Vállalkozónak*

¹⁴ A felújítás költségei között szerepel a régi – más célra nem alkalmas – lámpaburák nyilvántartási értéke is.

¹⁵ A Vállalkozási Szerződések kivétel nélkül mindig 10 évre szölkak.

felróható megszűnést – illetőleg amennyiben a Megrendelő jelen szerződés hatályának fennállása alatt a teljesítménydíjas/alapdíjas árszabás szerinti közvilágítási célú villamos energia vételezéséről áttér a közvilágítási árszabás szerinti vételezésre, köteles a Vállalkozó részére a jelen szerződés 4.1. pontjában megállapított évre¹⁶ szóló díjnak a évből hátralévő időszakra eső időarányos részét¹⁷ – a továbbiakban időarányos hátralék – egy összegben megfizetni a Vállalkozó részére a jelen szerződés megszűnésétől számított 15 napon belül, a Vállalkozónak felróható okból történő szerződés megszűnés esetén a Megrendelő az időarányos hátralékokat változatlan feltételekkel a jelen szerződés 4.1. és 4.5. pontja szerint köteles megfizetni.”

30. A Vállalkozási Szerződés 4. pontja szól az éves összegként meghatározott vállalkozási díjról, amely egyrészt a rendszer kiépítésének (4.1.), másrészt a karbantartásnak és üzemeltetésnek a díját (4.2.) tartalmazza.
31. A megállapodások újratárgyalására van lehetőség abban az esetben, ha nem közvilágítási árszabásra kíván áttérni az önkormányzat. A szerződések megkötése óta ugyanakkor az önkormányzatok részéről sem a megállapodások újratárgyalására irányuló kérés, sem közvilágítási árszabásra való visszatérés iránti igény nem érkezett a TITÁSZ-hoz.

Más szolgáltatók szerződéses gyakorlata

A Közvil gyakorlata

32. A Közvil – a korábbi eljárásban született versenytanácsi határozatból megismert adatok alapján – úgy vállalta a közvilágítás korszerűsítését az egyes önkormányzatoknál, hogy kizárólag a korszerűsítésre és a karbantartásra rendelkező szerződéssel. Ezek a szerződések 10 évre szóltak.
33. Amikor a közvilágítás korszerűsítését a Közvil készítette, az önkormányzatokhoz kötődő áramszolgáltatási szerződéseket 1 évre kötötte meg a Közvil a TITÁSZ-szal. Az ilyen áramszolgáltatási szerződésekben a szerződésszegés szankciói – mind a teljesítménydíjas, mind az alapdíjas árszabás esetében egységesen¹⁸ – a következők: amennyiben a szerződés a fogyasztónak felróható okból a szerződésben kikötött egy éves időtartam előtt megszűnik, ill. a fogyasztó a szerződésben kikötött teljesítménydíjas (vagy alapdíjas) árszabást közvilágítási árszabásra módosítja, azzal tudomásul veszi, hogy életbe lépnek a közvilágítási berendezések üzemeltetésére és karbantartására kötött jogkövetkezmények. Ezek szerint pedig (1) a szerződés az egy éves határidő lejártá előtt nem mondható fel, (2) azonnali hatállyal csak a másik fél súlyos szerződés-szegése esetén mondható fel, kivéve, ha a mulasztást 30 napon belül orvosolja, (3) a szerződés-szegésből az áramszolgáltatónak okozott kárt – az elmaradt haszonnal együtt – a fogyasztó köteles megtéríteni.

¹⁶ A közvilágítási rendszer korszerűsítésének ellenértékét – az önkormányzatokkal folytatott tárgyalások eredményeként 5, 6, 8, vagy – egy esetben – 10 évre osztották el. Ezt jelzi a 2. sz. mellékletben csatolt táblázat Vállalkozási Szerződés időtartama rovatban feltüntetett második szám-

¹⁷ A „hátralévő időszakra eső időarányos rész” egyösszegű megfizetésének kötelezettsége a TITÁSZ által elvégzett, és „hitelezett” létesítési munka ellenértékének az önkormányzat által még ki nem egyenlített részének megfizetését jelenti.

¹⁸ Tiszavárkony és Tiszaroff településekre 2002. január 1-jétől érvényes hatállyal megkötött megállapodások teljesítménydíjas kifizetésű I. díjszabást alkalmaznak, míg Tiszasüly és Tiszapüspöki települések esetében kifizetésű alapdíjas kéttarifás díjszabás alkalmazásában állapodtak meg a felek.

34. A Vj-74/2008/023 sz. irat 1. sz. mellékletéből ismert, hogy voltak további olyan piaci szereplők is, amelyek vállaltak közvilágítás-korszerűsítési munkát a TITÁSZ ellátási területén.¹⁹ Az öt vállalkozás közül a már 2001-ben is aktív Közvil (ill. leányvállalata) szerződéses gyakorlatának bemutatása elegendőnek látszik egyfelől, mert ez jellemzi a piacot, másfelől, mert a Közvil volt a vizsgált időszakban a közvilágítás korszerűsítés TITÁSZON kívüli egyetlen, vagy legalábbis a legjelentősebb szereplője – a Titász nyilatkozatából ugyanis nem ismert, hogy a megjelölt vállalkozások a vizsgált időszakban vagy azt követően léptek piacra.^{20]}

A DÉMÁSZ gyakorlata²¹

35. Az egyik vizsgált magatartás a DÉMÁSZ-szal szembeni eljárásban is – a TITÁSZ ellen indult korábbi eljárással egy időben és ahhoz hasonlóan – a közvilágítás korszerűsítések kapcsán hosszú időtartamra kötött *villamos energia szolgáltatási szerződések* felmondásának esetére kikötött szankció (a DÉMÁSZ esetén magas kötbér) volt²². A DÉMÁSZ Kunszállás önkormányzattal 15 évre kötött szerződést, amelynek 9. pontja a felmondást olyan kötbérhez kötötte, amelynek összege a még hátralevő időre kalkulálható jövőbeni díjfizetés meglehetősen magas hányada (kb. 25%-a). A Versenytanács megállapította, hogy ez a szerződéses kikötés piaclezáró hatású, mivel eltántorítja az önkormányzatot attól, hogy a liberalizált piacon más, kedvezőbb forrásból szerezzen be energiát. A jogorvoslati eljárásban a Fővárosi Ítéltábla jogerős ítélete a jogsértést megállapító versenytanácsai határozatot e magatartás tekintetében is helyben hagyta, továbbá a Legfelsőbb Bíróság Kfv.IV.37.618/2008/4. számú ítélete elutasította a DÉMÁSZ felülvizsgálati kérelmét. Az ítélet 10. oldalának 3. és 4. bekezdése szerint: „A másodfokú bíróság álláspontja is az volt, hogy a szerződészerűen biztosított felmondás esetére kikötött kötbér – szakértő által is kifogásolt – eltúlzott mértéke egyértelműen a szerződéses jogviszonyban maradásra készítette az önkormányzatokat, amely a várható piac liberalizációra is figyelemmel, piaclezáró hatású volt.”

IV.

A TITÁSZ védekezése

36. A szerződési gyakorlat megváltozásának indokaként a TITÁSZ előadta, hogy 2001-ben az önkormányzatok nagy része a közvilágítás korszerűsítésére vonatkozó igényvel lépett fel a TITÁSZ felé, azonban többségében nem rendelkeztek az ehhez szükséges forrásokkal. A korszerűsítésre a TITÁSZ – elmondása szerint – olyan szerződéses konstrukciót kínált, amely a hosszú távú megtérülést biztosította.
- a) Az áramvásárlásra a korábbtól eltérő közvilágítási árszabás helyett teljesítménydíjas vagy alapdíjas árszabást ajánlott az önkormányzatok

¹⁹ Megjegyzi a Versenytanács, hogy elvben mindenki alternatív szolgáltatónak tekintendő, aki 2003-2011 között piacra lép, továbbá a másik öt – 2001-ben még regionális monopolhelyzetű – áramszolgáltató is az eljárás alá vont potenciális versenytársává vált 2003-tól. Ezek az események azonban az alaphatározat meghozatalát követően következtek be.

²⁰ Eljárás alá vont a tárgyaláson az erre vonatkozó kérdés feltevését követően sem tudott válaszolni.

²¹ **A DÉMÁSZ gyakorlata a Vj-176/2001. versenyfelügyeleti eljárás alapján kerül bemutatásra**

²² „egyes önkormányzatokkal olyan hosszú távú teljes körű közvilágítás szolgáltatási szerződést kötött, amelyekben kötbér kikötésével megakadályozta, de legalábbis korlátozta az önkormányzatokat abban, hogy feljogosított fogyasztóként mástól is vásárolhassanak közvilágítási célra villamos energiát.” – idézet a Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.009/2008 számú ítéletéből. A másodfokú bíróság megállapította, hogy az alperes ... jogszerűen marasztalta el a felperest a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés miatt a Tpv. 21. §-a alapján.

részére, attól függően, hogy az adott beépített teljesítmény mellett melyik volt a kedvezőbb az önkormányzat számára.

- b) Emellett üzemeltetési-karbantartási szerződések kerültek megkötésre, mivel az árszabás nem tartalmazta az üzemeltetési költségeket.
37. A TITÁSZ elmondása szerint a felek célja a határozott idejű szerződések megkötésével az volt, hogy a korszerűsítés után a közvilágítási költségek ne növekedjenek, illetve a szolgáltató beruházási költségei – többek között a lecserélt, illetve új lámpatestek ellenértéke – megtérüljenek.
38. A minden villamosenergia fogyasztóra kiterjedő teljes piacnyitást megelőzően a települési önkormányzatok már feljogosított fogyasztóknak minősültek a területükön lévő közvilágítás villamos energia fogyasztásának mértékéig. A TITÁSZ eredeti nyilatkozata szerint ez 2003. január 1-je óta áll fenn a villamosenergia-fogyasztók feljogosításáról szóló 181/2002. (VIII. 23.) Korm. rendelet 3. § c) pontja alapján. A TITÁSZ tárgyaláson tett nyilatkozata alapján csak 2004. július 17-től lehet szó a piacra való kilépés tényleges lehetőségéről.²³
39. A TITÁSZ nyilatkozata szerint külön díjat, költséget, szerződéses szankciót nem alkalmazott a versenypiacra kilépő önkormányzatokkal szemben, és kilépésüket más módon sem gátolta. Az önkormányzatok részéről sem a megállapodások újratárgyalására irányuló kérés, sem közvilágítási árszabásra való visszatérés iránti igény nem érkezett.²⁴
40. A Versenytanács előzetes álláspontjára tett nyilatkozatában a TITÁSZ
- észrevételezte, hogy az eredeti eljárást indító határozat a közvilágítás szolgáltatási piacon, míg az előzetes álláspont az áramszolgáltatási piacon jelezte az EON gazdasági erőfölényének a fennállását,²⁵ márpedig a Versenytanács eljárási szempontból nem állapíthat meg egy másik piacon gazdasági erőfölényt, mint amelyek vizsgálatára az eljárást megindították,
 - emlékeztetett arra, hogy a határozott időre szóló szerződések nem mondhatóak fel²⁶,
 - elismerve, hogy az Áramszolgáltatási Szerződés X. pontja a nem kellően szabatos megfogalmazás miatt félreérthető, állította, hogy a Vállalkozási Szerződés 6.3. pontjában foglaltak nem alkalmazhatóak akkor, ha csak az Áramszolgáltatási Szerződés kerül felmondásra,²⁷
 - felhívta a figyelmet arra, hogy az Áramszolgáltatási Szerződés XII. pontja a szerződési feltételek újratárgyalásáról szól, annak érdekében, hogy elkerüljék a bármely felet e szerződés következtében aránytalanul hátrányosan érintő következményeket²⁸,
 - állította, hogy a közvilágítás korszerűsítési díj megfizetésére adott részletfizetési kedvezmény megvonása nem tekinthető súlyosan hátrányos jogkövetkezménynek²⁹,
 - állította, hogy a megismételt eljárásban vizsgált magatartásnak nem volt sem reális, sem potenciálisan kizáró hatása³⁰, figyelemmel egyfelől a közvilágítási

²³ Ekkor lépett hatályba a 92/2004. (VII. 9.) GKM rendelet (lásd Vj-74/2008/023. 4. old.)

²⁴ A Versenytanácsnak - összhangban a TITÁSZ nyilatkozatában szereplő közléssel – nincs tudomása arról, hogy önkormányzat a megállapodás újratárgyalását kezdeményezte volna.

²⁵ Vj-74/2008/023 3-4. old.

²⁶ Vj-74/2008/023 5-6. old.

²⁷ Vj-74/2008/023 6-7. old.

²⁸ Vj-74/2008/023 8. old.

²⁹ Vj-74/2008/023 9-10. old.

- piacon megjelenő versenytársakra, másfelől az országos áramszolgáltatási piacon elért részesedés csekély voltára³¹,
- g) felhívta a figyelmet arra, hogy a tényleges piacnyitásra csak 2004. július 17. napjától került sor³²,
 - h) állította, hogy 2001-ben még nem voltak ismertek a liberalizáció részletei³³,
 - i) állította, hogy a liberalizáció keretében az önkormányzatok jogszabálynál fogva felmondhatták a szerződést³⁴,
 - j) felsorolta azokat a településeket, amelyek a TITÁSZ versenytársaival kötöttek a közvilágításhoz szükséges villamos-energia szolgáltatási szerződést,³⁵
 - k) hivatkozott a DÉMÁSZ-ra kiszabott bírság mértékére, jelezve, hogy az a Vj-176/2001. sz. eljárásban a jelen eljárásban vizsgálthoz képest több magatartásra tekintettel került alkalmazásra.³⁶
41. A leszerelésre kerülő lámpatestek kapcsán állította, hogy nem késleltette számottevően a közvilágítás-korszerűsítési munkák megkezdését azzal, hogy ragaszkodott a lámpa búrák megvásárlásához, melyek vételára számottevően kisebb lett, mint az eredetileg kért ár, és a szerződéses vételár megegyezett a könyv szerinti értékkel.
42. A tárgyaláson a TITÁSZ - fenntartva írásbeli beadványában foglaltakat – kiemelte, hogy:
- a) a két piac (a közvilágítási és az áramszolgáltatási) nem kapcsolódik egymáshoz, egyik nem részpiaca a másiknak, amely állítás bizonyítására előadta, hogy más társaságok szerepelnek a két piacon,
 - b) általában elfogadhatónak tekinthető, hogy a közeli piacnyitás előtt megkötött hosszú távú szerződések versenykorlátozó hatásúak lehetnek, de mindig vizsgálni kell az adott eset és a konkrét magatartás sajátosságait, a megismételt eljárásban pedig különösen a 2003-2004-ben bekövetkezett változásokat (mindenek előtt a liberalizáció késedelmét és az addigra jogszabálynál fogva beálló felmondási jogot),
 - c) állította, hogy a felmondás jogszabálynál fogva megteremtődő lehetősége előtt az áramszolgáltatási Szerződésben szereplő „egyéb ok” valójában egy üres halmazt jelentett,
 - d) valószínűsítette, hogy az Áramszolgáltatási Szerződés újratárgyalását azért nem kezdeményezték az önkormányzatok, mert nem úgy értelmezték a jogkövetkezmény alkalmazhatóságát, mint a Versenytanács,
 - e) állította, hogy nem volt értelme az Áramszolgáltatási Szerződés X. pontja alkalmazásának, ha a Vállalkozási Szerződés fennmarad a felek között,
 - f) emlékeztetett arra, hogy a TITÁSZ az öt lehetséges alkalom közül egyetlen egy esetben sem alkalmazta a szankciót,
 - g) utalt arra, hogy 2001-hez képest 2004-re már banki hitelek, illetőleg önkormányzati kötvények kibocsátása révén az önkormányzatok abba a helyzetbe kerültek, hogy képesek voltak kiváltani a TITÁSZ irányába fennálló tartozást,

³⁰ Vj-74/2008/023 10-12. old.

³¹ A nyilatkozat 11. oldalán megjelölt kisebb %-os érték – a tárgyaláson tett kiegészítés alapján - a TITÁSZ által kötött szerződések számának és az országban található önkormányzatok számának az összevetéséből adódik.

³² Vj-74/2008/023 4. old.

³³ Vj-74/2008/023 6. old.

³⁴ Vj-74/2008/023 6. old.

³⁵ Vj-74/2008/023 9. old. és 1. sz. melléklet

³⁶ Vj-74/2008/023 17. old.

- h) a Vállalkozási Szerződés X. pontja kapcsán példaként megjegyezte, hogy, ha valaki finanszírozót akar váltani, akkor is meg kell fizesse a még fennálló tartozását a hitelező banknak,
- i) jelezte, hogy az Áramszolgáltatási Szerződés X. pontja kizárólag azt a célt szolgálta, hogy a TITÁSZT megóvja a veszteségtől. Ha az önkormányzat váltani akar, akkor veszítse el a részletfizetési kedvezményt,
- j) az írásbeli beadványban előadott időpontok értékeléseként felhívta a figyelmet arra, hogy az önkormányzatoknak előbb (2003. január 1. napján) nyílt meg a jogszabályon alapuló felmondási joga az Áramszolgáltatási Szerződés tekintetében, minthogy ténylegesen más áramszolgáltatót választhattak volna (2004. július 17.-től),
- k) az eljárás tárgyát képező másik magatartás kapcsán előadta, hogy a TITÁSZ tulajdonjoga védelmében szabta az előzetes hozzájárulás feltételül azt, hogy jöjjön létre megállapodás a lámpaburák tulajdonjogáról,
- l) megítélése szerint egy esetlegesen kiszabásra kerülő szankció 2011-ben, évekkel a privatizáció után már nem vezetne célra,
- m) jelezte, hogy a beadványának mellékletében szereplő önkormányzatok és vállalkozások közötti szerződéseket kívánja – bizonyítási indítványában foglaltaknak megfelelően – csatolni,
- n) kérdésre előadta, hogy a részletfizetési kedvezmény megvonása mint szankció azt jelentette, hogy az önkormányzatnak a Vállalkozási szerződés 4.1. pontja szerinti összeget annyiszor kellett visszafizetni, ahány év a szerződésből még hátra volt.

V.

Jogi háttér

- 43. A Tpv. 21. § szerint tilos a gazdasági erőfölénnyel visszaélni, különösen
 - a) az üzleti kapcsolatokban – ideértve az általános szerződési feltételek alkalmazásának esetét is – tisztességtelenül vételi vagy eladási árakat megállapítani, vagy más módon indokolatlan előnyt kikötni, vagy hátrányos feltételek elfogadását kikényszeríteni;
 - j) a versenytárs számára indokolatlanul hátrányos piaci helyzetet teremteni, vagy gazdasági döntéseit indokolatlanul előny szerzése céljából befolyásolni.
- 44. A Tpv. 22. § (1) bekezdése szerint gazdasági erőfölényben van az érintett piacon, aki gazdasági tevékenységét a piac többi résztvevőjétől nagymértékben függetlenül folytathatja, anélkül, hogy piaci magatartásának meghatározásakor érdemben tekintettel kellene lennie versenytársainak, szállítóinak, vevőinek és más üzletfeleinek vele kapcsolatos piaci magatartására. A függetlenség alapulhat különösen az adott vállalkozás magas piaci részesedésén.
- 45. A Tpv. 77. § (1) szerint az eljáró versenytanács határozatában – egyebek mellett –
 - d) megállapíthatja a magatartás törvénybe ütközését,
 - e) elrendelheti a törvénybe ütköző állapot megszüntetését,
 - f) megtilthatja a törvény rendelkezéseibe ütköző magatartás további folytatását
 - g) a törvénybe ütközés megállapítása esetén kötelezettséget írhat elő.
- 46. A Tpv. 78. § alapján az eljáró versenytanács bírságot szabhat ki azzal szemben, aki e törvény rendelkezéseit megsérti. A bírság összege legfeljebb a vállalkozás előző üzleti évben elért teljes – tehát nem csak az adott érintett piacon realizált – nettó árbevételének tíz százaléka lehet. A bírság összegét az eset összes körülményeire – így

különösen a jogsérelem súlyára, a jogsértő állapot időtartamára, a jogsértéssel elért előnyre, a jogsértő felek piaci helyzetére, a magatartás felróhatóságára, az eljárást segítő együttműködő magatartására, a törvénybe ütköző magatartás ismételt tanúsítására – tekintettel kell meghatározni. A jogsérelem súlyát különösen a gazdasági verseny veszélyeztetettségének foka, a fogyasztói érdekek sérelmének köre, kiterjedtsége alapozhatja meg.

VI. A Versenytanács döntése

47. Versenytanács jelen eljárásban azt vizsgálta, hogy a magatartás tanúsítása idején a villamos energia szolgáltatás piacán jogi kizárólagossággal bíró, a közvilágítási célú áramszolgáltatás piaci szegmensében is monopolhelyzetű, tehát mindenképpen gazdasági erőfölénnyel rendelkező lévő TITÁSZ ezt a gazdasági erőfölényét arra használta-e fel, hogy megakadályozza vagy legalábbis késleltesse más szolgáltató belépését a piacnyitást követően a közvilágítási piac közvilágítási célú áramszolgáltatási szegmensére azáltal, hogy az általa kötött hosszú távra szóló szerződések önkormányzatok általi felmondását indokolatlanul súlyos joghátránnyal szankcionálták³⁷, és ennek következtében kizárták, vagy legalábbis megnehezítették azt, hogy a szerződő önkormányzatok más szolgáltatóktól vásároljanak közvilágítási célra elektromos áramot, ha azok kedvezőbb ajánlatot tesznek.
48. Nem az Egyedi Közüzemi Szerződések időtartama kifogásolható, hanem az, hogy az abban foglalt rendelkezések hosszú távú kizárólagosságot eredményeznek azáltal, hogy a szerződés bármely okból történő megszűnése esetére (kivéve a E.ON-nak felróható megszűnést), illetve a szerződés hatályának fennállta alatt a teljesítménydíjas/alapdíjas árszabásról a közvilágítási árszabásra való áttérés esetére az önkormányzatnak 15 napon belül egy összegben kell megfizetnie a TITÁSZ által végzett korszerűsítési munka ellenértékéből még hátralévő teljes tartozást. A korszerűsítési munka ellenértékére eredetileg több éves részletfizetést biztosítottak. A TITÁSZ a korszerűsítés ellenértékének 5, 6, 8, illetőleg 10 évre elosztott megfizetésének lehetőségét azért dolgozta ki, mert az önkormányzatok nem voltak képesek a teljes ellenérték egyösszegű kifizetésére. Ez a helyzet aligha változik meg néhány éven belül. Az egyösszegű fizetésre kötelező rendelkezés tehát alkalmas arra, hogy az önkormányzatokat évekre visszatartsa attól, hogy a versenyviszonyok között potenciálisan más szolgáltatótól vásároljanak áramot.
49. Az egyedi közüzemi szerződések X. pontja úgy rendelkezik, hogy a szerződéses díjak csak abban az esetben alkalmazandóak, ha az adott önkormányzat rendelkezik a TITÁSZ-szal vagy harmadik féllel közvilágítás üzemeltetés-karbantartási szerződéssel. Ebből látszik tehát, hogy a TITÁSZ kifejezetten nem korlátozza az önkormányzatok jogát arra vonatkozóan, hogy harmadik féllel szerződjenek közvilágítási szolgáltatásra, nyilvánvalóan a közvilágítás üzemeltetés/karbantartás szerződés nyújtotta keretek között. Az egyedi közüzemi szerződések azonban nem térnek ki a hamarosan bekövetkező villamos energia piacnyitás és az azzal együtt járó új fogyasztói jogosultságok kérdéskörére. Viszont mégis kizárják a feleknek a határozott időtartam (10 év) letelte előtti felmondási jogát³⁸, továbbá olyan hátrányos jogkövetkezményekhez – nevezetesen a teljes hátralék 15 napon belüli megfizetéséhez

³⁷ A szerződés bizonyos módosítása is a felmondás esetére irányadó szankciót vont maga után, noha az áramdíj típusának megválasztása az önkormányzata jogát képezte.

³⁸ A felmondási jog kizárása a szerződés IX. pontjában történik.

– kötik, amellyel a gyakorlatban is elérik, hogy felmondásra ne kerülhessen sor, mivel az önkormányzat nem, vagy csak igen nagy nehézségek árán képes teljesíteni ezt az előírást.

A Versenytanács megítélése szerint a TITÁSZ magyarázatot adott arra, hogy a korábbi közvilágítási árszabásról miért tért át a teljesítménydíjas, illetve alapdíjas árszabásra.³⁹ Nem támasztotta viszont alá gazdasági érvekkel azt, hogy a 10 éves határozott időre megkötött közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződéseket miért kellett olyan szabályokkal megerősíteni, amelyek alkalmasak arra, hogy visszatartsák az önkormányzatokat a szerződés egyoldalú megszüntetésétől. Miközben az önkormányzatok fizetőképességének korlátai indokolhatják azt, hogy a Vállalkozási Szerződések 10 évre szóljanak, nincs ilyen indok a közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződések kapcsán. A 2001-ben megkötött áramszolgáltatási szerződésekben ugyanis a díj meghatározása teljes mértékben független a közvilágítási rekonstrukció során felmerült beruházási költségek amortizációjától és az újonnan kiépített közvilágítás karbantartási költségeitől, mivel ezek a költségek a Vállalkozási Szerződésben rögzített tevékenységhez kapcsolódnak és a Vállalkozási Szerződésben rögzített ellenérték meghatározásának alapjául szolgálnak.

50. Több körülmény is megkérdőjelezi azt, hogy a TITÁSZ által nyújtott közvilágítási korszerűsítés és üzemeltetés/karbantartás szolgáltatás csak az áramszolgáltatással közösen tette életképesé a beruházást/szolgáltatást
- a) Abban a – TITÁSZ által állított – esetben, ha a közvilágítás korszerűsítése csak egy speciális feltételű áramvásárlási szerződéssel együtt (lenne) rentábilis, akkor nem kaphatna közvilágítás korszerűsítésére irányuló megrendelést olyan vállalkozás, amelynek nincs lehetősége arra, hogy egyidejűleg közvilágítási célú áramot is szolgáltatson ugyanannak az önkormányzatnak.
 - b) Az alternatív szolgáltató által kidolgozott konstrukció léte önmagában a TITÁSZ állítása cáfolatának tekinthető. A közvilágítás piacán olyan alternatív konstrukció is megjelent, amely hosszú távra szóló, indokolatlanul súlyos szankciókkal ellátott áramszolgáltatási szerződés nélkül is igénybe vehető. Így a Közvil Rt. által végzett korszerűsítéseknél a karbantartási szerződések mellett a Közvil Rt. nem közvetlenül maga, hanem a TITÁSZ révén biztosította a közvilágításhoz szükséges elektromos áramot 1 éves határozott idejű szerződéssel. A 10 évre szóló határozott idejű szerződés feltétlen szükségessége ellen szól az a körülmény, hogy az önkormányzattal és a szolgáltatóval a TITÁSZ rövid, 1 éves villamos energiavásárlási szerződést kötött olyan esetben, amikor a közvilágítási rendszer aktív elemeinek karbantartása a Közvil Rt. feladatát képezte.
 - c) A TITÁSZ-nak a vizsgálati szakban kifejtett – később nem ismételt – érvelése – burkoltan – a keresztfinanszírozás szükségességét hirdeti ahhoz, hogy a TITÁSZ a közvilágítási korszerűsítés és üzemeltetés/karbantartás szolgáltatás terén versenyre szállhasson az alternatív szolgáltatókkal, mint pl. a Közvil Rt. Az alternatív szolgáltatónak azonban nincs módja keresztfinanszírozásra, hiszen a közvilágítási célú áramot a Közvil Rt. a TITÁSZ-tól kell vásárolja. Így amennyiben valóban a TITÁSZ által említett keresztfinanszírozás esete forogna fenn, a Közvil Rt. és más alternatív

³⁹ A váltás egyik oka az, hogy más vállalkozás is végez fenntartási-karbantartási tevékenységet, amelynek – teljes, vagy részleges - díját el kellett különíteni a „tisztá” áramdíjtól. A másik ok, hogy a korábbi díj teljesítményalapú volt, amelynek alkalmazása a takarékosabb új közvilágítás esetén a TITÁSZ számára sem kedvező.

szolgáltató pénzügyi szempontból nem lenne képes – az erre adott esetben meglévő technikai képességétől függetlenül – egyenlő esélyekkel érdemi versenybe szállni a helyi monopóliumot képező áramszolgáltató TITÁSZ-szal, ami a piacról való kizárás másik esetét képezné.

51. Az áramszolgáltató arra alapozta a szokatlanul hosszú távra szóló megállapodásokat, hogy a lecserélt, valamint az új lámpatestek ellenértéke jelenik meg a hosszú távú elkötelezettségben. A Versenytanács ezt csak a Vállalkozási Szerződések tekintetében értékeli elfogadható érvelésnek, az Egyedi Közüzemi Szerződések tekintetében nem.
52. Annak ellenére, hogy a közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződés és a vállalkozási szerződés elválik egymástól, a TITÁSZ a szankció révén mégis összekapcsolja ezeket. A közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződés bármely okból történő megszűnése, és az önkormányzat által kezdeményezett bizonyos módosítása⁴⁰ esetén az önkormányzattal megkötött másik, nevezetesen a vállalkozási szerződésben rögzített jogkövetkezmények sújtják az önkormányzatot. Nincs elfogadható, gazdaságilag racionális magyarázata annak, hogy a közvilágítási célú áram vásárlás megszüntetése, feltételeinek módosítása miatt eredményezi a másik⁴¹ szerződés megszegésére előírt szankció (a részletekben történő kiegyenlítés kedvezményének elvesztése) beálltát. (Miközben a TITÁSZ a korábbi egységes szerződési rendszer helyébe két elkülönült szerződésből álló konstrukciót dolgozott ki, a felelősségi szabályokkal mégis összekapcsolja a két, független szerződést, és az egyik szerződésnek az egyoldalú megszüntetésére, vagy módosítására a másik szerződés megszegésére vonatkozó következményt rendeli alkalmazni, ami pedig komoly összegű, rövid határidővel rendezendő pénzügyi terheket ró a többnyire finanszírozási nehézségekkel küzdő önkormányzatokra.
53. Az a tény, hogy az Áramszolgáltatási Szerződések fennállásának biztosítására a TITÁSZ egy teljesen más szankciót rendel alkalmazni, jól bizonyítja a tárgyaláson tett nyilatkozata is, mely szerint a részletfizetési kedvezmény megvonása mint szankció azt jelentette, hogy az önkormányzatnak az éves törlesztési díjat⁴² annyiszor kellett visszafizetni, ahány év a szerződésből még hátra volt.
54. A közvilágítás korszerűsítési díj megfizetésére adott részletfizetési kedvezmény megvonását a Versenytanács nem tekinti jogsértőnek⁴³ a Vállalkozási Szerződésben. Ugyanez a jogkövetkezmény azonban indokolatlanul hátrányos jogkövetkezménynek minősül az Áramszolgáltatási Szerződésben.
 - A Versenytanács a Vállalkozási Szerződés 6.3. pontjában rögzített két feltétel bármelyikének a bekövetkezte esetén az ott írt szankció alkalmazását jogszerűnek tekinti, és a jogkövetkezményt nem is tekinti aránytalanoknak.
 - A jogsértés kizárólag ott merül fel, amikor az Áramszolgáltatási szerződésben egy újabb feltételt szerepeltetnek (ennek a szerződésnek a bármely okból történő megszűnését), és ehhez is a Vállalkozási Szerződés 6.3. pontjában rögzített jogkövetkezményt kapcsolják. A közvilágítás korszerűsítésének összköltségére vonatkozó részletfizetési kedvezmény elvesztése helyénvaló jogkövetkezmény egy olyan szerződésben, amely a közvilágítás korszerűsítéséről szól, és amely az önkormányzat által fizetendő ellenértékek

⁴⁰ A Fogyasztó a teljesítménydíjas árszabást közvilágítási árszabásra módosítja. (Egyedi Közüzemi Szerződés X „Egyéb feltételek” fejezet).

⁴¹ Vállalkozási Szerződés

⁴² A Vállalkozási szerződés 4.1. pontja szerinti összeget

⁴³ Vj-74/2008/023 9-10. old.

között a közvilágítás korszerűsítési költségek egy évre jutó részét is tartalmazza. Ugyanez a szankció nem kapcsolódik racionális indokkal az Áramszolgáltatási Szerződéshez Minderre tekintettel a Versenytanács annak, hogy a TITÁSZ a 10 évre megkötött közüzemi szerződésekre is előírta a vállalásos szerződésekben szereplő szankció alkalmazását nem tulajdoníthat más célt, mint az önkormányzatok hosszú távra szóló megrendelői minőségének biztosítását egy olyan időszakra előre, amelyben az önkormányzatok – ilyen tartalmú szerződési lekötöttségük hiányában – választhatnának a különböző szolgáltatók között.

55. Egy másik szerződésben rögzített, más magatartás szankcionálására hivatott, igen terhes jogkövetkezmény kilátásba helyezése alkalmas arra, hogy visszatartsa a szerződő felet attól, hogy egyoldalúan megszüntesse a szerződést, és más szolgáltatót keressen. Így a Versenytanács megállapíthatónak látja azt, hogy a magatartás potenciálisan kizáró hatással járt, alkalmas volt arra, hogy elnehezítse más, közvilágítási célra áramot szolgáltató vállalkozások helyzetét.

A Versenytanács szerint a Vállalkozási Szerződésekben szereplő szankció jelentős súlyában keresendő a két szerződés összekapcsolásának az oka. A TITÁSZ azzal, hogy a liberalizáció kezdő időpontjában sok évi törlesztő részlet egyösszegű megfizetéséhez köti a szerződésből való kilépést, igen komoly versenyhátrányt okoz más – a jövőben piacra lépni kívánó – áramszolgáltatóknak. [A versenytársak ugyanis abban a reményben tehetnek csak ajánlatot, hogy az önkormányzat képes áthidalni a szerződés felmondásával keletkező rövid határidejű, jelentős összegre szóló kötelezettségét, és ez meg is éri az önkormányzatnak. Ennek alapján egy közvilágítási célú áramot értékesítő versenytárs minimálisan annyival kell a TITÁSZ alá ígérjen, hogy az árkülönbözet meghaladja azt a kamatköltséget, amelyet az önkormányzat kell fizessen abban az esetben, ha a TITÁSZ felé fennálló fizetési kötelezettségét egy hasonló lejáratú és ütemezésű banki kölcsönrel, vagy kötvénykibocsátással próbálja kiegyenlíteni (egyéb releváns költségeket most nem részletezve)].

56. A fentiek fényében a Versenytanács értékelése szerint az önkormányzatok egyoldalú jogviszonyozó magatartásának ellehetetlenítésére nincs más ésszerű magyarázat mint, hogy a szankció az önkormányzatok későbbi esetleges áram versenypiaci kilépésének korlátozását szolgálta. Egy ilyen megállapodás kétségtelenül megfelel a szerződéskötés idején még jogi kizárólagossággal rendelkező áramszolgáltató érdekeinek és az önkormányzatnak sem hátrányos rövidtávon, nevezetesen mindaddig, amíg áramot még nem vásárolhattak mástól, csak a TITÁSZ-tól⁴⁴. Ez a gyakorlat azonban negatívan hat a jogilag lehetővé váló energiaszolgáltatási verseny kibontakozására. Könnyű belátni, hogy a piacra lépni szándékozók villamos energia eladási lehetőségei beszűkülnek, ha a települések nem lesznek olyan helyzetben, hogy ajánlataik között szabadon válasszanak.

57. A Versenytanács értékelése szerint a 10 éves lekötöttség és a szerződéstől való szabadulással járó irreálisan nagy terhek előírása
- a) az önkormányzatok mint szerződő partnerek tekintetében megvalósítja a Tptv. 21. § a) pontjának utolsó fordulátát (hátrányos feltételek),
 - b) azon áramszolgáltatók tekintetében, akik korábban más régiókban tevékenykedtek monopolhelyzetű szolgáltatóként és a piacnyitást követően ténylegesen piacra lépő egyéb áramszolgáltatókkal, hiszen a vállalkozások mindkét csoportjába tartozók versenytársi viszonyba kerülnek a TITÁSZ-szal

⁴⁴ A 2001. és 2002. években ez volt a helyzet és még 2003. év egy részében is.

megvalósítja a gazdasági erőfölénnyel való visszaélésnek a Tpv. 21. § j) pontján írt magatartás első fordulátát (a versenytárs számára indokolatlanul hátrányos piaci helyzetet teremteni).

58. A TITÁSZ is elismerte, hogy a közeli piacnyitás előtt megkötött hosszú távú szerződések versenykorlátozó hatásúak lehetnek, de mindig vizsgálni kell az adott eset és a konkrét magatartás sajátosságait, a megismételt eljárásban pedig különösen a 2003-2004-ben bekövetkezett változásokat. A versenytanács mindkét hangsúlyozott körülményt (a liberalizáció késedelmét és az addigra jogszabálynál fogva beálló felmondási jogot) mérlegelte, de azokat csak enyhítő körülményként látta elfogadhatónak.
59. A fentiek fényében a Versenytanács meg állapította, hogy az eljárás alá vont vállalkozás 2001-ben alkalmazott közvilágítási célú áramszolgáltatási szerződéses gyakorlata a Tpv. 21. § a) és j) pontjaiba ütközik.

VII. A TITÁSZ egyes érveinek cáfolata

A kifogásolt rendelkezések értelmezése

60. A TITÁSZ nem terjesztett elő bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a Vállalkozási Szerződés 6.3. pontjában foglaltak nem alkalmazhatóak akkor, ha csak az Áramszolgáltatási Szerződés kerül felmondásra.⁴⁵ Mivel az Áramszolgáltatási Szerződés tartalmazza az „Amennyiben jelen szerződés a jelen szerződés IX. pontjában meghatározott idő letelte előtt bármely okból megszűnik” fordulatot, a Versenytanács kétely nélkül látja megállapíthatónak, hogy az Áramszolgáltatási Szerződés felmondása esetére a TITÁSZ alkalmazni rendelte a Vállalkozási Szerződés 6.3. pontjában foglalt jogkövetkezményeket.
61. A versenytanács nem látta elfogadhatónak azt, hogy a felmondás jogszabálynál fogva megteremtődő lehetősége előtt az áramszolgáltatási Szerződésben szereplő „egyéb ok” valójában egy üres halmazt jelentett. Ezzel szemben a Versenytanács úgy értékelte, hogy a részletfizetési kedvezmény megvonása arra az esetre szólt, amikor az önkormányzat a felmondással él annak ellenére, hogy a szerződés kizárta a felmondási jogot, illetőleg a szankció éppen az ilyen eset bekövetkeztét volt hivatva megakadályozni. Volt tehát értelme, funkciója az Áramszolgáltatási Szerződés X. pontjának. A Versenytanács tehát nem osztja eljárás alá vont álláspontját, mely szerint az Áramszolgáltatási Szerződés X. pontja „a nem kellően szabatos megfogalmazás miatt félreérthető”. Megjegyzi továbbá a Versenytanács, hogy még abban az esetben is, ha a szerződés félreérthető lenne, olyan értelmet kell tulajdonítani a szerződés szövegének, ahogy azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett.⁴⁶ Márpedig ez nem azonos a TITÁSZ által a szerződéses rendelkezésnek jelen megismételt eljárás során tulajdonított tartalommal.

⁴⁵ Vj-74/2008/023 6-7. old.

⁴⁶ Ptk. 207. § (1) A szerződési nyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett.

A feltételek újratárgyalása

62. A Versenytanács nem látta bizonyítottnak azt, hogy az Áramszolgáltatási Szerződésnek a szerződési feltételek újratárgyalásáról szóló XII. pontja a piacnyitás következményeinek a figyelembe vétele érdekében került volna a szerződésbe, és nem látta elfogadhatónak azt, hogy e rendelkezés alkalmas lenne arra, hogy elkerüljék a bármely felet e szerződés következtében aránytalanul hátrányosan érintő következményeket⁴⁷.
A TITÁSZ által megjelölt cél – a bizonyíthatatlanságon túlmenően – azért is aggályos, mert a tárgyalás előtti beadvány – önellentmondóan – hol módosítási lehetőségként, hol módosítási kötelezettségként aposztrofálja a XII. pontban foglaltakat, miközben ismert, hogy ilyen módosításra nem került sor.
63. A TITÁSZ kinyilvánította, hogy a liberalizált időszakban fellépő feltételek megváltozása esetén kész újraértékelni a 2001. évi szerződésekben szereplő feltételeket, és az önkormányzatoknak akár kedvezőbb ajánlatot adni. A GVH-nak azonban nincs tudomása arról, hogy erre sor került volna.

Az érintett piac

64. A Versenytanács megítélése szerint nincs ellentmondás az eredeti ügyindító határozat és a megismételt eljárásban készült előzetes álláspont között abban a tekintetben, hogy milyen magatartást kell versenyjogi szempontból megítélni. Arról sincs szó, hogy a megismételt eljárás során figyelmen kívül maradt volna a közvilágítási piac, és a Versenytanács csak az áramszolgáltatási piacra összpontosította volna figyelmét.
65. A Versenytanács már az előzetes álláspontban is hangsúlyozta azt, hogy az eljárásban két érintett piac is szerepet játszik.
- a) Az egyik érintett piac a közvilágítási piac. A közvilágítási piac tovább tagolható piaci szegmensekre, melyek egyike a közvilágítási célú áramszolgáltatás.
 - b) A másik érintett piac a villamos energia szolgáltatás piaca, amelynek földrajzi dimenzióját két időszakban kell meghatározni:
 - A szerződések megkötése idején a villamos energia szolgáltatás piaca – kizárólagos jogokkal „terhelten” – még regionális – az ellátási területnek megfelelő – kiterjedésű volt.
 - Az önkormányzatok számára a szerződések tízéves időtartam során jogszabály⁴⁸ megteremtette a szabad villamos energiavásárlás jogi lehetőségét, mely alapján az önkormányzatok szabadon dönthetnek arról, kitől vásárolnak villamos energiát közvilágítási célból. A piacnyitással a feljogosított fogyasztók számára már elérhetővé váltak más kereskedők is, akik az ország bármely pontjáról kiszolgálhatták őket, ezért nem zárható ki, hogy az érintett villamos energia piac földrajzi kiterjedése országossá válik.

⁴⁷ Vj-74/2008/023 8. old.

⁴⁸ A régi VET (a villamos energiáról szóló 2001. évi CX. törvény) alapján 2003. január 1-től, illetőleg a 181/2002. (VIII. 23.) kormányrendelet alapján.

66. A két érintett piacon az alábbiak szerint határozható meg a TITÁSZ helyzete az ellátási területén:
- a) A TITÁSZ-nak a közvilágítás piac
 - aa) közvilágítás korszerűsítési és közvilágítás aktív elemeinek üzemeltetési, karbantartási szegmensében 2001-ben már nincs sem jogi, sem tényleges monopóliuma, de hagyományosan nagyon erős pozíciókkal rendelkezik a 2001 előtti monopolhelyzet folyományaként,
 - ab) a közvilágítási célú áramszolgáltatási szegmensében még 2001-ben is jogi monopóliuma van az általános (minden fajta célú áramszolgáltatási monopólium részeként), tehát az adott területen levő önkormányzatok közvilágítási célra mástól nem tudnak villamos energiát venni.
 - b) A TITÁSZ áramszolgáltatói jogi monopóliuma következtében, senki sem – tehát az adott területen levő egyetlen önkormányzat sem – tud mástól villamos energiát venni.

Az ab) és a b) pontban kifejtettek alapján aggálytalanul megállapítható, hogy a TITÁSZ a Tptv. 22. § értelmében 2001-ben gazdasági erőfölényben volt az ellátási területén mind a közvilágítási célú áramszolgáltatás, mind általában az áramszolgáltatás tekintetében.

67. A jelen megismételt eljárásban értékelt magatartás (hosszú távú áramszolgáltatási szerződések szankcionálása) szempontjából a TITÁSZ-nak a közvilágítási piaci közvilágítási célú áramszolgáltatási szegmensben betöltött pozíciója bír jelentőséggel, de ez 2001-ben az általános áramszolgáltatási monopóliumból automatikusan következő monopolhelyzet.
68. Az eredeti ügyindító határozat egészét tekintve egyértelmű, hogy a vizsgált magatartás a közvilágításnak a karbantartás, felújítás és áramszolgáltatás részére is kiterjed. Az előzetes álláspontban vizsgált magatartás nem tér el az ügyindító végzésben megjelölttől!
69. A közvilágítási és az áramszolgáltatási piac részben átfedi egymást. A két piac a közvilágítási célú áramszolgáltatás tekintetében fedi át egymást. Az eljárás alá vont Vj-74/2008/023. sz. beadványának 4. oldalán az Előzetes Álláspontból idézett részt (első bekezdés) a TITÁSZ egy félreértés eredményeként látja az eredeti ügyintéző határozattal ellentétben állónak. Az idézet ugyanis arra utal, hogy a TITÁSZ jelen eljárásban vizsgált magatartása egyszerre érinti a közvilágítási piac közvilágítási célú áramszolgáltatási szegmensére ténylegesen vagy potenciálisan belépő áramszolgáltatókat (ennyiben a magatartás kizáró, versenykorlátozó jellegű) és az önkormányzatokat, amelyek a jövőben – a piaci verseny lehetségesnél kisebb intenzitása folytán – előre láthatóan kevesebb vonzó alternatív árajánlatot kapnak majd (ennyiben a magatartás kizsákmányoló hatású).

Hatások

70. A TITÁSZ álláspontja szerint a megismételt eljárásban vizsgált magatartásnak sem reális, sem potenciális hatása nem volt, figyelemmel egyfelől a közvilágítási piacon megjelenő versenytársakra, másfelől az országos áramszolgáltatási piacon elért részesedés csekély voltára. A Versenytanács ezzel szemben ismételten hangsúlyozza, hogy az említett versenytársak közvilágítás korszerűsítési és ehhez kapcsolódó

közvilágítás fenntartási, működtetési tevékenységet végeztek, de a közvilágítási piac jelen megismételt eljárásban releváns szegmensében (a közvilágítási célú áramszolgáltatás területén) nem folytattak tevékenységet, így megjelenésük irreleváns a közvilágítási célú áramszolgáltatás területét célzó magatartás megítélése során. A Versenytanács sem vitatja azt, hogy a TITÁSZ jelen megismételt eljárásban vizsgált magatartása csekély hatású az országos áramszolgáltatási piacon, de ez a hatás csak járulékos ahhoz az elsődleges hatáshoz képest, amely a közvilágítási célú áramszolgáltatás területén jelentkezik, illetőleg fenyeget.

A határozott időre szóló szerződések felmondhatósága

71. A Versenytanács emlékeztet arra, hogy csak főszabályszerűen igaz az az állítás, hogy a határozott időre szóló szerződések nem mondhatóak fel. Rendkívüli felmondásnak a határozott időre szóló szerződések esetén is helye van, és ismert az a gyakorlat, hogy a több évre szóló határozott idejű szerződések sokszor csak az első, vagy az első néhány évben zárják ki a rendes felmondást, azt követően már lehetővé teszik azt.

A leszerelésre kerülő lámpatestek

72. A leszerelésre kerülő lámpatestek kapcsán tanúsított magatartás jogellenessége ítélt dolog. Az ezzel kapcsolatban eljárás alá vont által előadott körülmények⁴⁹ egyrészt az alapeljárásban is figyelembe vételre kerültek, másrészt a megismételt eljárásnak – a Versenytanács értelmezése szerint – nem is az volt a feladata hogy a már egyszer jogszerűen elbírált magatartás súlyát újra, az alaphatározattól eltérően értékelje. Ebben a körben a Versenytanács feladata az, hogy a bírság összegét azon két körülményre tekintettel határozza meg újra, hogy az alapügyben vizsgált három magatartás közül az egyikről a bírói ítélet mondta ki a jogsértés hiányát, a másikkal kapcsolatban pedig a Versenytanács feladatává tette a tényállás és a minősítés, utóbbtól függően a szankció megállapítását.

VIII.

A bírság mértéke

73. A bírság szankció alkalmazását a Versenytanács továbbra is szükségesnek találta figyelembe véve azt is, hogy a Fővárosi Ítéltábla ítélete a korszerűsítés kivitelezéséhez való hozzájárulás jogsértő feltételhez kötése tekintetében egyetértett a korábbi versenytanácsi határozattal.
74. A Versenytanács a Vj-175/2001/51. számú határozatában kifejtette, hogy a három jogsértésre együttesen kiszabott 65. 000.000,-Ft bírságot mind elretentő, mind pedig reparációs céllal, a TITÁSZ közvilágítási éves árbevételéből kiindulva a következő szempontokat figyelembe véve állapította meg:

⁴⁹ Az, hogy nem késleltette számottevően a közvilágítás-korszerűsítési munkák megkezdését azzal, hogy ragaszkodott a lámpa búrák megvásárlásához, melyek vételára számottevően kisebb lett, mint az eredetileg kért ár, és a szerződéses vételár megegyezett a könyv szerinti értékkel.

- a) a jogsértések egyenként is indokolják a bírság megállapítását, mégis a Versenytanács ezek együttes hatását figyelembe véve egységes bírságot határoz meg,
 - b) a piacra lépést korlátozó erőfölénnyel való visszaélés igen súlyos jogsérelmet jelent,
 - c) a magatartás következményeit közepesen súlyosnak találta az eljárás alá vont piaci helyzetére, a széles fogyasztói kör érintettségére és a villamos energia piac versenynyitás előtti helyzetére gyakorolt tovaggyűrűző hatások miatt,
 - d) a hiányos állami szabályozás és az újszerű jogi helyzet okozta bizonytalanságot, valamint a hasonló kérdésekben még hiányos versenyjogi gyakorlatot enyhítő, viszont a gyakorlat eljárás alatt való folytatását súlyosító tényezőként vette figyelembe.
75. Jelen eljárásban a bírságot az eredetileg meghatározott bírság alapulvételével határozta meg a Versenytanács, azzal, hogy
- a) az alaphatározatban még jogsértőnek tekintett, és a bírság megállapítása során alapul vett adatközlési kötelezettség kapcsán az ítélet szerint a TITÁSZ nem valósított meg jogsértést, ezért a magatartásért tehát nem szabott ki bírságot a Versenytanács, csak a másik két magatartásért,
 - b) a jelen eljárásban vizsgált magatartásra tekintettel alkalmazandó bírság mértékének megállapítása során az alapeljárásban figyelembe vett körülményeket – összességében a TITÁSZ-ra valamennyivel kedvezőbben – értékelte, a következő pontokban részletesen leírt módon.
76. A Vj-175/2001/51. számú határozatban kifejtett bírságkiszabási szempontok közül a bírság összegének megállapításakor a Versenytanács jelen eljárásban azt tartotta értékelendőnek, hogy a piacra lépést korlátozó erőfölénnyel való visszaélés elvileg igen súlyos jogsérelmet jelent,
- a) a kizsákmányoló jellegű visszaéléseket meghaladó súlyú jogsértésnek minősül [63. b) pont], és
 - b) a jogszabályi úton megvalósuló piacliberalizációt veszélyeztethette a villamos energia piacnyitást közvetlenül megelőző állapotban még monopolhelyzetben lévő TITÁSZ magatartása [63. c) pont]. Ez utóbbi körülmény kapcsán azonban az is figyelembe vételre került (ellentétes előjellel), hogy volt 5 olyan település, amely a TITÁSZ versenytársaival kötött a közvilágításhoz szükséges villamosenergia szolgáltatási szerződést⁵⁰ anélkül, hogy velük szemben a szankció alkalmazására sor került volna. Ez utóbbi körülmény súlyát azonban nagymértékben csökkentette körülmény
 - egyrészt az, hogy minderre az alaphatározat meghozatalát követően került sor, amely nyilván befolyásolta a TITÁSZ magatartását,
 - másrészt az idő múlásával a kedvezmény megvonásának visszatartó ereje automatikusan csökkent, az önkormányzatok az idő múlásával elvben egyre könnyebben „szabadulhatnak” szerződéses kötöttségüktől, hiszen minden egyes éves részlet visszafizetésével csökken a hátralék, amelyet akár saját forrásból, akár a TITÁSZ által említett hitelekből, kötvénykibocsátásból könnyebb visszafizetniük.

⁵⁰ Vj-74/2008/023 9. old.

77. A Versenytanács következetes gyakorlata szerint „a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés objektív kategória. Amíg a polgári jogi viszonyokban – így a szerződési jogban is – úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható [Ptk. 4. § (4) bekezdés], addig a versenyjogi elbírálás alá eső erőfölényes vállalkozások magatartásának jogellenességéhez nincs szükség felróhatóságra, illetve megítélésük sem az általában elvárható magatartáshoz igazodik. Az erőfölényes vállalkozások – éppen jelentős piaci hatású, adott esetben nagyszámú piaci partnert érintő szerződéseik és ezáltal a versenyt (közérdeket) széleskörűen érintő negatív piaci hatás miatt - az átlagos piaci erejű vállalkozásokhoz képest fokozott felelősséggel bírnak. (Vj-126/2000. – a Versenytanács Elvi Állásfoglalásai 21.1.)
78. A Versenytanács úgy pontosítja a Vj-175/2001/51. számú határozatban említett „széles fogyasztói kör érintettségét”, hogy ez áttételesen jelentkezik. Nem önmagában a szerződő önkormányzatok, vagy a hátrányosan érintett potenciális és későbbi tényleges versenytársak számára kell figyelemmel lenni, hanem egy szinttel áttételesebben annak a 389 településnek a lakosságára is, akiknek közösségi célú pénzeszközeit a feltétlenül szükséges mértéknél erőteljesebben apasztja a jövőbeni verseny korlátozott voltából fakadó magasabb díjtétel.
79. A Versenytanács változatlanul tekintetbe vette az alaphatározatban is figyelembe vett enyhítő körülményeket [63. d) pont első fordulata], sőt az eljárás alá vont javára szólan - az is figyelembe vételre került, hogy 2001-ben még nem voltak ismertek a liberalizáció részletei⁵¹, továbbá a liberalizáció később kezdődött, a tényleges piacnyitásra csak 2004. július 17. napjától került sor⁵². A Versenytanács az enyhítő körülmények között vette figyelembe azt is, hogy a magatartás hatása utólag megmaradt a lehetőség szintjén.
80. Releváns szempontként értékelte a Versenytanács továbbá azt is, hogy a TITÁSZ jogsértő magatartása a 2003-tól országossá váló villamos energia piac egy kis részére bírt tényleges jövőbeni hatással, nevezetesen, hogy a hosszú távú szerződésekből való kilépés ellehetetlenítésével az áramszolgáltatási piacnak csak kis részét zárták el a piacnyitás elől, így – ebből a szempontból - a jogsértő magatartások tényleges versenykorlátozó hatása sem jelentős. Ennek az enyhítő körülménynek a súlyát azonban csökkenti az a tény, hogy a TITÁSZ az ellátási területén lévő 389 település önkormányzatának jelentős részével⁵³ kötött a jelen eljárásban kifogásolt szerződést.

⁵¹ Vj-74/2008/023 6. old.

⁵² Vj-74/2008/023 4. old.

⁵³ A jelen határozatnak azért 107 szerződés képezi a tárgyát, mert a vizsgált időszakban csak ennyi településen valósult meg a közvilágítás TITÁSZ általi korszerűsítése. A munka azonban 2002 évben is folytatódott és újabb – jelen eljárásban nem vizsgált – szerződések megkötésére is sor került.

81. Nem vette enyhítő körülményként vette figyelembe a Versenytanács azt a - TITÁSZ által jelzett – körülményt, hogy a liberalizáció keretében az önkormányzatok jogszabálynál fogva felmondhatták a szerződést⁵⁴, mivel a Versenytanács nem a felmondási jog kizárását tekintette jogsértésnek, hanem az annak gyakorlásához kapcsolódó terhes és indokolatlan szankciót, márpedig ez a jogkövetkezmény a jogszabályra alapított felmondás esetén is sújtotta a TITÁSZ szerződő partnerét.

Budapest, 2011. január 18.

dr. Miskolczi Bodnár Péter sk.
előadó versenytanács tag

dr. Szántó Tibor sk.
versenytanács tag

dr. Dobos Gergely sk.
versenytanács tag

⁵⁴ Vj-74/2008/023 6. old.